

رونق کسب و کارهای سبز روستایی

مقدمه:

امروزه بسیاری از نواحی روستایی در سطح جهانی، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، در حال تجربه کردن مشکلات ناشی از رکود، ایستایی و کساد اقتصادی هستند، که از جمله دلایل آن کاستی در تنوع اقتصادی، نبود نگاه کارآفرینی و همانند آن است. در نتیجه هر روز در این مناطق با چالش های راهبردی افزایش فاصله توسعه ای بین شهر و روستا (کمبود منابع انسان ساخت، بیکاری، درآمد کم، بهره وری پایین، فقر، افزایش مهاجرت روستایی، پس رفت های زیست محیطی و ... مواجه هستند، که زمینه نارضایتی اکثریت روستاییان از شرایط زندگی و زیست اقتصادی در روستاها مخصوصاً در مناطق حفاظت شده را به همراه داشته است. در این ارتباط تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی مبتنی بر محیط زیست در روستاها بر اساس توان و ظرفیت های موجود و فرصت های پیش رو در آنها می تواند تقویت کننده توسعه اقتصادی روستاها باشد. در این زمینه در اکثر کشورها توجه خاصی به کارآفرینی و کارآفرینی و در کل رونق کسب و کارهای سبز می شود و تقویت کارآفرینی و رونق کسب و کارهای سبز و ایجاد بستر مناسب برای توسعه آن از ابزار پیشرفت و توسعه کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه به شمار می آید، زیرا یک فعالیت با رویکرد کارآفرینانه منجر به توسعه اقتصادی، اجتماعی و محیطی (از جمله ایجاد اشتغال، نوآوری در فعالیت ها، رقابت پذیری، حفظ محیط زیست) میشود. به ویژه توجه به کارآفرینی و رونق کسب و کارهای سبز می تواند زمینه ساز توسعه پایدار روستایی گردد، چراکه از این طریق روستاییان کارآفرین عوامل مختلف تولید و بهره وری اقتصادی را در زمینه رونق کسب و کارهای سبز گرد هم آورده و با تلاش و کوشش خلاقانه فرصت ها را شناسایی و بهره گیری کرده و در نهایت الگو و شیوهی جدیدی از فعالیت و زیست اقتصادی مبتنی بر کسب و کارهای سبز را در مناطق روستایی خلق می کنند که منجر به پیشینه سازی بازده اقتصادی و کمینه سازی ریسک زیست اقتصادی با رهیافت پایداری در مناطق روستایی می شود. بنابراین، روستاییان کارآفرین و دارای کسب و کارهای سبز ذهنیت کارآفرینی و ظرفیت های موجود را ترکیب کرده و یک فعالیت اقتصادی جدید و یا ارتقا یافته را به نام کسب و کارهای سبز را خلق می کنند که جریان مداومی از درآمد و ثروت را برای آنها تولید می کند. یعنی به نوعی کارآفرینان و دارندگان کسب و کارهای سبز با تخریب خلاقانه خود یک کالای جدید، یک شیوه تولید جدید و در نهایت شیوه های سازمان دهی الگوهای تولید و منابع را در کسب و کار خلق می کنند که ویژگی اساسی آنها نوآوری است. بنابراین می توان گفت که کسب و کارهای سبز روستایی راهکاری جدید در نظریه های توسعه برای توانمند سازی و ظرفیت سازی در مناطق روستایی در جهت کاهش توانمندسازی و ظرفیت سازی در مناطق روستایی در جهت کاهش شکاف شهر-روستا، ایجاد برابری اقتصادی، اجتماعی، محیطی و نهادی و ابزاری مهم برای رسیدن به توسعه پایدار بوده و به عنوان یک راهبرد نوین در توسعه مناطق روستایی مخصوصاً مناطق حفاظت شده به علت ماهیت اشتغال زایی بالا، می تواند برای روستاییان، اشتغال مولد و برای بیکاران فصلی، اشتغال دائمی و موقت ایجاد نماید و ماندگاری در روستا را تسهیل نماید. در این میان می توان به بررسی راهکارها و عوامل موثر بر رونق کسب و کارهای سبز و همچنین توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی پرداخت.

مفاهیم کارآفرینی و فرصت های رونق کسب و کارهای سبز

برای درک اینکه فرصت های کارآفرینانه چیست، ابتدا نیاز به درک کارآفرینی و فرایند کارآفرینی است. به خاطر این ابتدا به تعریف کارآفرینی و کارآفرینی روستایی و فرایند آن پرداخته می شود و سپس به فرصت های کارآفرینی سبز اشاره می شود.

کارآفرینی:

واژه کارآفرینی از کلمه فرانسوی *Entrepreneur*، به معنای متعهد شدن نشأت گرفته و عبارت از فرایند ایجاد ارزش از راه تشکیل مجموعه منحصر به فرد از منابع، به منظور بهره گیری از فرصت ها است. کارآفرینی مفهومی است که تا کنون از دیدگاه های مختلف مورد بررسی قرار گرفته است و همه بر این باورند که کارآفرینی موتور محرکه توسعه اقتصادی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه است. کارآفرینی فرآیندی است که فرد کارآفرین با ایده های نو و خلاق و شناسایی فرصت های جدید و با بسیج منابع به ایجاد کسب و کار و شرکت های نو، سازمان های جدید و نوآور و رشد یابنده مبادرت نموده و توام با پذیرش مخاطره و خطرپذیری است و منجر به معرفی و محصول و یا خدمت جدیدی به جامعه می گردد.

کارآفرینی روستایی:

محیط روستایی معرف یک محیط کارآفرینی معین به لحاظ ارضی با شرایط فیزیکی، اجتماعی و اقتصادی می باشد. موقعیت، منابع طبیعی و مناظر، سرمایه اجتماعی، نظارت روستایی، شبکه های اجتماعی و تجاری، و همچنین فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی، اثرات پیچیده و پویایی را بر فعالیت کارآفرینی در مناطق روستایی می گذارند. روستائینی یک منبع پویا در بحث کارآفرینی و رونق کسب و کار است که هم فرصت ها و هم محدودیت ها را شکل می دهد. کارآفرینی روستایی در یک عملیات سه مرحله ای متوالی ترسیم شده است که ویژگی های خاص ارضی به شدت بر آن تأثیر می گذارند. عوامل و عناصر روستائینی که به صورت محیط خارجی، فیزی و اجتماعی-اقتصادی مشاهده شده اند هم می توانند مجراهای مهم فرصت ها باشند و هم می توانند ضعف کارآفرینی داخلی و نوآوری را منجر شوند. وجود منابع طبیعی مهم، شرایط اقلیمی و توپوگرافی منطقه و همچنین منظره ها با ارائه فرصت هایی برای استفاده و بهره-برداری عظیم به لحاظ محیط زیستی از منابع بر فعالیت کارآفرینانه و رونق کسب و کار تأثیر می گذارند. دوری و نزدیکی، حفاظت از مناظر منحصر به فرد و ویژگی های محیطی، سنت های مهم یا شیوه های سنتی و قدیمی تولید را تسهیل می بخشند که ممکن است منجر به فرصت های کارآفرینانه شوند.

فرصت های رونق کسب و کار و کارآفرینی:

فرصت که در لغت نامه دهخدا مترادف با موقع و مجال است، به شرایط و موقعیت هایی اطلاق می گردد که می تواند به پیشرفت و توسعه منجر گردد. فرصت پدیده ای وابسته به شرایط محیطی است. فرصت عبارت از امکانپذیری تأسیس یک شرکت جدید و یا بهبود موقعیت یک شرکت موجود است که در هر دو حالت به پتانسیل جدیدی از کسب سود منجر گردد.

مروری بر ادبیات تحقیق در زمینه شناسایی فرصت نشان می دهد که ادبیات شامل چندین مفاهیم مرتبط است که اغلب با هم درآمیخته اند، از جمله توسعه فرصت، شناسایی فرصت و ارزیابی فرصت. این مفاهیم در حقیقت فعالیت های اصلی هستند که برای یک کسب و کار قبل از شکل گیری یا هنگام ساختاردهی دوباره روی می دهند. در حالیکه جداسازی این سه فرایند می تواند تحلیل و شرح آسانتر کند، در عمل سه همپوشانی دارند و بر هم اثر می گذارند. برای مثال بعضی فعالیت های توسعه فرصت ممکن است قبل از شناسایی فرصت صورت گیرد در حالیکه به توسعه اولیه ربطی نداشته و منطقی انتظار می رود که شناسایی پیش از توسعه رخ دهد. فرصت ها نیز ممکن است چندین بار در طول فرآیند توسعه ارزیابی شوند. در تشخیص فرصت، آن را به عنوان محل تلاقی عوامل زیادی از قبیل کارآفرینی و تأثیر کسب و کار و محیط عمومی تعریف کردند.

فرصت کسب و کارهای سبز و کارآفرینی روستایی:

برخلاف بسیاری از صنایع در اقتصاد، محیط زیست به پراکندگی گرایش دارد، چراکه خط تولید خدمات محیط زیستی در جاذبه های طبیعی و فرهنگی کشور قرار دارد که معمولاً خارج از شهرهای عمده و مراکز خدماتی واقع است که آنها را پشتیبانی می نمایند. به همین دلیل و در صورت برنامه ریزی صحیح که باعث مشارکت جوامع محلی در توسعه کسب و کارهای سبز شود، کسب و کارهای سبز و کارآفرینی سبز می تواند درآمد و فرصت های اشتغال قابل ملاحظه ای در خارج از شهرهای بزرگ ایجاد نماید و از این طریق به اهداف کلی دولت در کاستن از عدم تعادل اقتصادی بین مناطق یاری رساند. آشکار است که با در نظر داشتن ماهیت پراکندگی اثرات اقتصادی کسب و کارهای سبز، مسئله مهم آن است که سهم کسب و کار کوچک در اشتغال زایی و ایجاد درآمد مورد توجه قرار گیرد.

کسب و کارهای سبز از عناصر و فعالیت های تشکیلی می شود که این فعالیت ها به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم بر این کسب و کارها تأثیر می گذارد. به بیان دیگر، برای اینکه کسب و کارهای سبز در کشور ایران متحول و توسعه یابد، می بایست در راستای آن فعالیت های متحول و توسعه یابند که در پویائی آن سهیمند. اغلب این فعالیت ها مانند حمل و نقل، ساختمان، مراکز اقامتی و مراکز مالی و تجاری از بخش های مهم اقتصادی محسوب می شوند. در کسب و کارهای سبز بخش های مختلفی درگیر هستند که شناختن آنها در راستای درک بهتر موضوع کمک زیادی خواهد نمود. کسب و کارهای سبز با بخش کشاورزی، شیلات، معدن، صنعت، برق، گاز و آب، بخش ساختمان، بخش عمده فروشی و خرده فروشی، بخش مراکز اقامتی، بخش حمل و نقل و ارتباطات، بخش امور مالی واسطه ای، بخش فعالیت های تجاری، بخش مدیریت عمومی، بخش آموزش، بخش بهداشت و خدمات اجتماعی، بخش خانوارهای شخصی و بخش سازمان های دولتی و کشوری درگیر است.

براساس این نوع طبقه بندی ها می توان گفت که بیش از ۲۰۰ نوع شغل به صورت مستقل، با کسب و کارهای سبز ارتباط مستقیمی دارند بنابراین ایجاد فرصت های شغلی در این زمینه، بسیار حائز اهمیت است، بطوریکه در حال حاضر در سطح جهانی بیش از یک سوم مشاغل خدماتی و تولیدی به صورت مستقیم و غیرمستقیم در اختیار کسب و کارهای محیط زیستی و سبز هستند. لذا هر کدام از این فعالیت ها در بخش کسب و کارهای سبز به عنوان فرصت کارآفرینی می تواند مطرح باشد.

کاملاً روشن است که تمام شهرها و روستاها پتانسیل یکسانی برای توسعه کسب و کارها و کارآفرینی سبز ندارند. مهمترین شرایط برای توسعه و رونق کسب و کارهای سبز و فرصت های کارآفرینی سبز در مناطق روستایی عبارتند از:

- وجود جاذبه های گردشگری
- وجود رهبری جامعه مطلوب
- حمایت و مشارکت دولت های محلی
- بودجه کافی برای توسعه کسب و کارهای سبز
- برنامه ریزی استراتژیک
- هماهنگی و همکاری بین کارآفرینان و رهبران محلی
- هماهنگی و همکاری بین سازمان ها و کارآفرینان سبز
- اطلاعات و کمک های فنی برای توسعه و ترویج کسب و کارهای سبز
- مجمع و دفاتر مربوط به کسب و کارهای سبز
- حمایت گسترده از جامعه کارآفرینان و کسب و کارهای سبز.

سه شاخص عمده ای که منجر به رونق کسب و کارهای سبز در بخش محیط زیست در مناطق روستایی می شود به این صورت طبقه بندی می شود:

- (۱) چارچوب قانونی و نظارتی مربوط به کسب و کارهای سبز (شامل سلامت و بهداشت، پایداری محیط، قوانین و مقررات، ایمنی و امنیت، اولویت دهی به کسب و کارهای سبز)
- (۲) زیرساخت ها و محیط کسب و کار (شامل زیرساخت های حمل و نقل هوایی، زمینی، گردشگری، دولت ارتباطات، قیمت های رقابتی در کسب و کارهای سبز)
- (۳) منابع انسانی، فرهنگی و منابع طبیعی مربوط به کسب و کارهای سبز و کارآفرینی سبز.

با توجه به مطالب گفته شده می توان جنبه های زیر را در راستای رونق کسب و کارهای سبز در روستاها مد نظر قرار داد:

- وجود مشوق های دولتی برای کارآفرینان در راستای ایجاد و توسعه کسب و کارهای سبز
- امنیت و شرایط سیاسی مناسب منطقه مورد نظر برای ایجاد کسب و کار سبز
- توسعه و برنامه ریزی برای کسب و کارهای سبز به صورت پایدار و بلند مدت
- فراهم سازی زمینه و آمادگی جوامع محلی برای پذیرش فعالیت های جدید
- شفاف سازی سیاست های دولت در زمینه کسب و کارهای سبز در بخش محیط زیستی
- تبلیغات و اطلاع رسانی در مورد وجود انواع جاذبه ها و معرفی کسب و کارهای سبز موفق و پربازده
- شناسایی مزیت های نسبی مناطق مختلف در راستای ایجاد کسب و کارهای سبز
- ایجاد حس تعلق مکانی و وجود علاقه به زادگاه در افراد محلی و تشویق آنها به توسعه کسب و کار سبز

- شناسایی پتانسیل‌های اشتغال‌زایی و کارآفرینی در زمینه کسب و کارهای سبز
- بهره‌گیری از نیروهای جوان و با سواد در منطقه مورد نظر برای رونق کسب و کارهای سبز
- شناساندن ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی مناطق مختلف
- سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی هدفمند و متناسب با پتانسیل‌های منطقه
- عقد تفاهم‌نامه کسب و کارهای سبز بین مناطق و خارج از کشور
- جذب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در بخش‌های مختلف کسب و کارهای سبز
- بهره‌گیری از سازمان‌های مردم‌نهاد در ترویج کسب و کارهای سبز
- طراحی دوره‌های آموزشی مرتبط با کارآفرینی سبز
- تدوین قوانین مربوط به کسب و کارهای سبز
- اولویت‌دادن به کسب و کارهای سبز
- ایجاد مراکز آموزشی کسب و کارهای سبز
- نزدیکی به بازارهای هدف و مبدأ در کسب و کارهای تولیدی سبز
- آموزش کارآفرینی و طرح‌های کارآفرینی سبز
- شناساندن کسب و کارهای سبز از طریق رسانه‌ها، نمایشگاه‌ها، برنامه‌های ملی و منطقه‌ای، برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات
- توسعه زیرساخت‌های اینترنتی و کسب و کارهای سبز اینترنتی

نتیجه‌گیری:

از شناخته شده‌ترین راهبردهای توسعه روستایی، توسعه کسب و کارهای کوچک و فرصت‌های مربوط به آن در زمینه کارآفرینی، مخصوصاً کارآفرینی سبز است، از طرفی شناسایی فرصت‌های کلیدی فرایند کارآفرینی و یکی از عوامل اساسی در بقا و توسعه به شمار می‌رود. همچنین شناسایی و بررسی عوامل مختلف محیطی موثر بر توسعه کارآفرینی سبز و کسب و کارهای سبز می‌توند در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کلان برای ارتقا فعالیت‌های کارآفرینانه در کشور کمک‌موتور و شایانی باشد. اگرچه ویژگی‌های شخصیتی کارآفرینان مهمترین عامل در توسعه کارآفرینی سبز به شمار می‌رود، اما فرصت‌های کارآفرینی سبز می‌تواند وابسته به موقعیت مکان‌ها هم باشد. بر مبنای دیدگاه سیستمی هیچ سازمانی در خلاء فعالیت نمی‌کند. همه سازمان‌ها در درون یک محیط محصورند، اگر محیط با فعالیت‌های کارآفرینانه سازگار نباشد، بزرگترین مانع برای کارآفرینی خواهد بود.

شناسایی عوامل تأثیرگذار در بوجود آمدن فرصت‌های کارآفرینی و کسب و کارهای سبز می‌تواند راه‌های جدیدی را پیش روی محققین، برنامه‌ریزان، سیاستمداران و تصمیم‌گیران قرار دهد تا بتوانند در راستای توسعه و پیشرفت مناطق کمتر توسعه یافته و فقیر قدم‌های اساسی بردارند.